

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte torsdag den 29. juni 1950 kl. 20.40.

Formann: F i n n M o e .

Formannen: Jeg vet ikke om vi da som første spørsmål skulle ta det som hr. Moseid reiste like før møtet ble foreslått hevet, nemlig dette om det kan være nødvendig å fornye den fullmakten som Regjeringen fikk i desember 1948.

Natvig Pedersen: Det viktigste spørsmål i dag er jo i grunnen om Regjeringen har de nødvendige fullmakter. Hvis det i det hele tatt kan være tvil om Regjeringen har de nødvendige fullmakter i dag, er vi i den heldige stilling at Stortinget er til stede, og Stortinget kan vedta de fullmakter som er nødvendige, og da mener jeg at vi skal benytte den heldige situasjon. Vi kan, så vidt jeg forstår, uten å vekke noensomhelst oppmerksomhet i et kort møte – jeg er tilbøyelig til å si et hemmelig møte – vedta det som er nødvendig. Det er for så vidt det uheldige ved den fullmakt Regjeringen fikk, at det der intet som helst står om ekstraordinære beredskapstiltak for mer enn tiden 1. juli 1949 til 30. juni 1950. Da er jeg kommet til det at den heldigste løsning ville være om vi ganske enkelt kunne gjøre et vedtak om at den fullmakt som er gitt av Stortinget den 10. desember 1948, forlenges inntil videre.

Statsråd Gundersen: Kunne vi få opplest den fullmakten.

(Fullmakten ble opplest).

Natvig Pedersen: Det heter i punkt IV:

«Dersom det ansees nødvendig som sikkerhetsforanstaltning på grunn av den internasjonale situasjon, kan Kongen bestemme:

1. Militære avdelinger og militært personell som ellers skulle ha vært dimittert, kan fortsatt holdes inne.
2. Militære avdelinger og militært personell kan kalles inn til ekstraordinær beredskapstjeneste, også utover de innkallinger som er omhandlet under post II.

Senest 4 uker etter at Kongen har truffet slik bestemmelse, skal der forelegges Stortinget forslag om dekning av de utgifter som er forbundet med tiltakene.»

De to punkter 1 og 2 skulle jeg tro dekket den fullmakt som Regjeringen trenger nå, hvis vi altså forlenger denne fullmakten. Men det siste punktum: «Senest 4 uker etter» o.s.v. – synes jeg det er naturlig å fortolke slik at da skulle altså Stortinget nødvendigvis innkalles og ta standpunkt til dekning av utgiftene. Derfor mener jeg det vil være heldig å rette det siste punkt slik at senest 4 uker etter at

Kongen har truffet slik bestemmelse, skal det fremmes kongelig proposisjon om dekning av de utgifter som er forbundet med tiltakene. Da ville det nemlig stå til presidentskapet om det finner at det er nødvendig eller at det er grunn til å kalle inn Stortinget.

Statsråd Gundersen: Er ikke det en begrensning sammenlignet med den fullmakt Regjeringen har etter bevilgningsreglementet? Den er gitt på et tidspunkt da Stortinget var samlet; ellers kunne den ikke ha noen mening.

Statsråd Hauge: Jeg vil gjerne si for mitt vedkommende at man må innrømme de sterke hensyn som gjør seg gjeldende til fordel for å skape større klarhet for Regjeringen og for forsvarsministeren. En ny fullmakt som skaper full klarhet, ville selvfølgelig være en fordel. Men jeg vil for mitt vedkommende gjerne henstille, når saken allikevel skal bringes inn for Stortinget, at man føyer inn et nytt punkt etter de to som lyder slik: «Beredskapstiltak som situasjonen gjør nødvendige, kan settes i verk.» Man må nemlig lese punkt IV i rekken av fullmakter. I den daværende situasjon fikk Regjeringen bevilgninger til en rekke beredskapstiltak. De beredskapstiltakene er nå satt i verk og pengene er brukt. Derfor har vi ikke så lett for å falle tilbake på den fullmakten lenger. Skal man nå skape et tilfredsstillende grunnlag for Regjeringens handlinger fremover, bør man supplere de to første punkter med et tredje punkt. Hvis vi ikke gjør det, vil vi fremdeles kunne komme i den situasjon at vi vel kan foreta begrensede innkallinger av folk, men vi vil for eksempel ikke ha fullmakt til å gå til andre tiltak, klargjøring av materiell, utførelse av mindre arbeider o.s.v. Jeg vil derfor for mitt vedkommende gjerne be om, hvis man skal gjøre dette, at man inkluderer et slikt punkt.

Når det gjelder det spørsmålet som justisministeren reiste til sist, vil jeg for mitt vedkommende gjerne si her at jeg skulle sette pris på å ha et særlig grunnlag når det gjelder å sette iverk slike tiltak som meget vel kan komme til å løpe opp i mange penger. Hvis man nemlig kommer til det resultat at man vil heve beredskapen i vårt samfunn noe som monner, om det ikke er mer enn til beredskapstrinn I, så vil det koste penger. Det vil ikke være spørsmål om hundretusener bare, men det kan i og for seg meget lett komme til å være spørsmål om adskillige millioner. Da ville det, synes jeg, være en fordel om man kunne bygge det på en slik særlig fullmakt – selv om man altså kunne gjøre den prinsipielle innvending at man allerede har en viss myndighet i kraft av bevilgningsreglementet.

Utheim: Jeg legger vekt på, hvis man vil gi en slik fullmakt – og det er jeg enig i – at det da skjer i et åpent møte, og at det gjøres så få forandringer i den tidligere fullmakt som mulig for å gi det hele et rutinemessig preg, at man ikke gjør noe vesen av det, ikke noen debatt om det. Det skulle ikke være noe til hindring, mener jeg, hvis man finner det riktig, å omarbeide den tidligere fullmakt eller gi den et supplement slik som forsvarsministeren antydte. Men det bør etter min mening skje i et åpent møte – folk bør kjenne til det.

Moseid: Jeg har ikke satt meg så godt inn i formuleringen av den fullmakten at jeg tør uttale hvorvidt den er helt tilfredsstillende. Jeg hadde helst tenkt meg at det enkleste ville være simpelthen å prolongere fullmakten i et hemmelig møte, hvis det kunne la seg gjøre. Jeg synes det er rimelig i dette tilfelle at man bruker et hemmelig møte. Jeg har heller ikke noe imot å forandre noe på formuleringen om det er nødvendig, så den i tilfelle blir mer tilfredsstillende. Men jeg vil gjerne ta avstand fra et uttrykk som forsvarsministeren brukte: han talte om det «drastiske skritt å innkalle Stortinget». Det er en oppfatning som jeg synes er ganske meningsløs, det er ikke noe drastisk skritt. Jeg hevder nå i denne situasjon akkurat det samme som jeg hevdet i 1939. Jeg gjorde gjeldende at Stortinget burde sitte sammen, da det var kommet sammen til overordentlig Storting, sådan som man gjorde i Sverige, og jeg tok opp forslag den 31. oktober i presidentskapet om å kalle inn Stortinget med kortest mulig varsel. Hvis det hadde skjedd, er det meget sannsynlig at vi hadde fått tid til å treffe forsvarsforberedelsene såpass betids at vi ikke hadde fått noe overfall, det er meget sannsynlig. Jeg mener at nettopp dette at man er forberedt på å kalle inn Stortinget hvis man kan oppnå noe ved det, er et ordinært skritt i en vanskelig og farlig tid. Som jeg nevnte, satt den svenske riksdag sammen hele tiden, og jeg tror det var meget verdifullt for Sverige. Jeg vil derfor tro at det var riktig å formulere den fullmakten slik at man hadde videregående fullmakter hvis det ikke var adgang til å sammenkalle Stortinget. For personlig mener jeg at i en farlig situasjon for landet skal nettopp Stortinget være samlet.

Valen: Eg synest det er unaturleg når ein vil knyta denne nye fullmakta slik til den gamle at ein skal halda på ei formulering som ikkje er i samsvar med det som ein vil nå. Eg synest ein skal forma fullmakta slik som det faktisk er praktisk å ha ho forma. Vil ein gjera det i eit løynleg møte, er det sjølvsagt heilt all right å gjera det, og vil ein gjera det i eit ope møte, kan ein likevel knyta fullmakta til det som tidlegare er vedteki. Eg trur ikkje det vil vekkja nokon åtgang om vi gjer det i eit ope møte. Når det er arbeidd ut eit framlegg som presidentskapet eller denne nemnda har teki stode til, kan ein i laurdagsmøtet gjera vedtak om ei fullmakt som er formålstenleg. Eg synest det er den naturlege måten å gjera det på.

Utenriksminister Lange: Jeg vil slutte meg til det hr. Valen sa med hensyn til formuleringen av fullmakten. Hvis man er kommet til det, som det later til nå, at det vil være riktig å gi en ny fullmakt, bør man gjøre den slik at den best mulig dekker den situasjon som vi nå er i, og jeg ville da foretrekke allikevel at det ble gjort i et kort hemmelig møte for ikke å skape noen unødig nervøsitet. At vi nå tar dette skritt å forberede oss på å kunne øke beredskapen, må jo ikke tas som uttrykk for at vi regner med som overveiende sannsynlig at vi skal bli nødt til det, men for at vi regner med det som en mulighet som vi må være forberedt på.

Hvor det gjelder spørsmålet om å sammenkalle Stortinget, så er jo det hensyn som der spiller inn, akkurat det samme som taler for å gi denne fullmakten i et hemmelig møte. Å kalle sammen Stortinget ekstraordinært er jo et alarmsignal av ganske voldsom virkning. Parallelliteten er jo ikke helt til stede når man

sammenligner med høsten 1939 hvor det var en krig i full gang av betydelig større format enn den som for øyeblikket er i gang i Øst-Asia. Deri ligger ikke fra min side noen motvilje mot at Stortinget kommer sammen, men utelukkende det hensyn at vi ikke unødig skal jage opp stemningen i landet.

Statsråd Gundersen: Siden ikke bare forsvarsministeren, men flere, legger vekt på å få en fullmakt i den retning som her har vært nevnt, skal jeg ikke si noen ting imot den oppfatning. Men man får jo være på det rene med at den fullmakten der begrenser seg til visse rent militære tiltak, og vedtar man den, må det i all fall være en klar forutsetning fra Stortingets side at fullmakten ikke er ment å skulle være uttømmende. Den må jo da fornuftigvis, synes jeg, oppfattes begrensende på en eller annen måte, i den militære sektor, men den uttaler intet om hva Regjeringen kan gjøre ellers. Det må være helt på det rene, hvis det blir nødvendig på grunn av en situasjon som budsjettet ikke har forutsett, for eksempel å styrke politiet og å gjøre det fort før Stortinget kan komme sammen, at det da ligger innenfor det en regjering har rett til å gjøre, ja innenfor hva den har plikt til å gjøre – og tilsvarende hvis det blir nødvendig å styrke sivilforsvaret. Skal man derfor vedta en sådan fullmakt, må det i all fall være på det rene at meningen med den ikke skal være å begrense den handlefrihet som Regjeringen ellers har, og at det ikke er meningen at den skal være uttømmende, for ellers vil den komme til å virke meningsløst.

Den inneholder en begrensning til, nemlig denne 4 ukers-fristen. Jeg husker ikke situasjonen da fullmakten ble vedtatt, men den må da åpenbart ta sikte på en situasjon hvor Stortinget er samlet.

Hambro: Det var altså forutsatt at Stortinget skulle komme sammen på dette tidspunkt. Men fristen kan ikke ha noen mening, synes jeg, i en periode hvor Stortinget ikke er samlet. Det ville altså virke som en unaturlig og upåkrevet begrensning av den fullmakt Regjeringen ellers har – så på det punkt vil jeg advare. Jeg ville i det hele tatt etter dette ha foretrukket å tenke litt mere over formuleringen av en slik fullmakt, hvor det overhodet skal gis noen.

Statsminister Gerhardsen: Spørsmålet om hvorvidt dette skal behandles i åpent eller i hemmelig møte, synes jeg vil avhenge av den form man i tilfelle finner. På mange vis var det ønskelig å behandle det i åpent møte og slik at det ikke skal gjøre folk i alminnelighet unødig engstelige, og det kunne da lettest løses på den måte at en mest mulig holdt seg til den formulering en har i den fullmakten Regjeringen har gjennom stortingsvedtaket i slutten av 1948. Jeg kunne tenke meg at det kanskje kunne formuleres noe i den retning at den fullmakt Regjeringen fikk ved stortingsvedtak av 10 desember 1948, forlenges inntil videre således – og så vedtas den uforandret. Så tilføyes det: «Dersom det ansees nødvendig som sikkerhetsforanstaltning på grunn av den internasjonale situasjon, kan Kongen bestemme:

1. Militære avdelinger og militært personell som ellers skulle ha vært dimittert, kan fortsatt holdes inne.

2. Militære avdelinger og militært personell kan kalles inn til ekstraordinær beredskapstjeneste.»

Den tilføyelsen som så kommer, bør vel gå ut: «Også utover de innkallinger som er omhandlet under post II» - for da vil ikke den tilføyelsen være aktuell lenger.

Og så kommer som punkt

- «3. Beredskapstiltak ellers som situasjonen gjør nødvendig.»

Dersom en kunne velge noenlunde den formen, kan jeg ikke tro at det vil være noe betenkelig å ta saken i et åpent møte. Og ellers skulle en fullmakt med det innhold vel også være tilstrekkelig for Regjeringen i denne situasjon. Det tredje punktet tror jeg nok er nokså nødvendig å ha, fordi de to første utelukkende tar sikte på tiltak på det militære område, og det vil bli nødvendig under bestemte forhold å kunne gjøre tiltak innenfor Utenriksdepartementets område og spesielt når det gjelder siviltforsvaret og når det gjelder de alminnelige indre sikkerhetssektorer, og derfor har jeg tillatt meg å antyde noe i den retning.

Hambro: Jeg er meget enig med statsministeren, og jeg synes det første vi burde avgjøre her, er hvorvidt det som skal skje, bør skje for åpne eller for lukkede dører. Jeg tror det er et fortrinn også psykologisk å ha det for åpne dører. Jeg tror at tar man en så forsiktig form som statsministeren nevnte, så vil det ikke opphisse, men berolige den alminnelige opinion. Hvis Stortinget går fra hverandre uten at noen vet at det er gjort noe, eller har en formodning om at det er gjort noe i møte for lukkede dører, vil allverdens rykter svirre, eller folk vil på den annen side si: der går de fra hverandre og ingen ting er gjort og ingen ting er tenkt. Jeg synes derfor at det beste vil være å ta det i åpent møte; det blir jo ingen debatt, det kan vi være enige om – det blir tatt som en kurant sak. Presidentskapet foreslår forskjellige bemyndigelser til komiteer til å tre sammen og ditt og datt. Vi kan ta det i en hel rekke av ting som en naturlig følge av situasjonen, en fornyelse av det som var gjort den gang. Det tror jeg vil være det beste.

Hegna: Det spørsmål som her behandles, har vært gjenstand for drøftelser i Forsvarskommisjonen. Nå har jeg ikke den innstillingen for meg, men jeg husker at konklusjonen der er meget bestemt: at når Stortinget trer fra hverandre, skal det gi Regjeringen de nødvendige fullmakter til å handle både når det gjelder det rent administrative og også når det gjelder å bruke penger som situasjonen gjør nødvendig. Men i denne sammenheng ble det lagt meget stor vekt på at den svenske riksdag alltid gir regjeringen en slik fullmakt, det er en rent rutinemessig ting når riksdagen går fra hverandre. Og dette at man alltid har det, har den store fordel at det aldri tillegges noen spesiell sensasjon; regjeringen får hvert år nøyaktig den samme fullmakt og kan bruke den. Det mener jeg er av ganske stor betydning. Derfor anser jeg det også for å være av meget stor betydning at vi har denne tidligere fullmakt som nå løper ut den 30. juni. Derfor er jeg helt enig i det syn som er gjort gjeldende av hr. Utheim og av statsministeren at man med utgangspunkt i den fullmakt som tidligere er gitt, vedtar en ny fullmakt med minst mulige endringer, men med de endringer som er nødvendige, og at det skjer for åpne dører.

Lavik: Vi veit alle saman om den situasjon vi er komne inn i no, og eg held det for bra, når situasjonen fyrst skulle koma, at han kom *før* Stortinget tok sumarferie. Eg meiner at Stortinget skal gje Riksstyret den fullmakt som dei treng om å få. Korleis den fullmakta skal bli forma, veit eg ikkje å seia, men ho må bli gjeven slik at ho tener den situasjonen som vi no er inne i, så Riksstyret får den rørslefridom som det treng om å få etter slik som situasjonen er eller som ein kan tenkja seg at han vil utvikla seg. Eg har det same synet som hr. Valen har målbore, og som hr. Hambro streka så sterkt under, at denne fullmakta må gjevast i ope møte. Eg trur ikkje det er nokon fare for folket. Tvertimot. Eg meiner at folket vil kjenna seg mykje meir trygt. For folket veit kva situasjon vi er inne i, og det har gjort sine tankar om kva konsekvensar denne situasjonen kan føra til, og vi roar folket – det er eg heilt viss om – dersom vi gjer det på ein roleg og verdig måte i ope møte. Gjer vi ikkje det, er folk ottesame, men gjer vi det, så vil dei kjenna seg trygge. Til slutt: Stortinget bør kallast saman dersom det skulle verta ein slik situasjon at Riksstyret finn at det må gjera det. Eg reknar det for sjølv sagt.

Torp: Jeg hadde opprinnelig tenkt at det skulle klare seg med den fullmakten Regjeringen hadde, men etter det som her er nevnt, synes jeg det er innlysende at vi bør gjøre de forandringer som er nødvendige for å dekke situasjonen, og da forekommer det meg at det utkast som er antydnet av statsministeren, er vel brukbart. Det dekker ikke bare det militære felt, men jeg går ut fra at det siste avsnitt også gir tilstrekkelig fullmakt på alle områder som vi har vært inne på, også på forsyningsområdet for eksempel, som jo kan være aktuelt i en slik situasjon. Kan vi gi en slik fullmakt i et åpent møte, synes jeg det er det riktige. Jeg tror vi kan gjøre det ved den formen som her er antydnet, og det skulle jeg da være villig til å tiltrå.

Moseid: Jeg har ingen ting imot at vi tar en sådan sak i åpent møte, det var nærmest for at det skulle gli helt ubemerket hen at jeg holdt på lukket møte. Litt snakk vil det alltid bli når det kommer en slik beslutning, men jeg er ikke noe engstelig for at det skal føre med seg noen nervøsitet utover den som er fremkalt på annen måte i vårt folk. Jeg er enig med justisministeren i at formen for fullmakten bør være slik at den omfatter også forsyningsmessige hensyn og også politimessige hensyn. Det er riktig det. I 1939 hadde vi en meget heldig ordning med hensyn til den forsyningsmessige situasjon, som hr. Torp sikkert vil huske. Vi hadde stilt til disposisjon et beløp på 15 millioner kroner, som ble fortolket derhen at det var en bevilgning på driftsbudsjettet som Regjeringen hadde rett til å disponere som eventuelt tap – altså hvis innkjøpene bragte så meget tap, var det innenfor bevilgningens ramme, og da kunne den disponere flere hundre millioner til forsyninger. Det ble også gjort i ganske stor utstrekning. Jeg vet ikke om det er nødvendig å gi noen bevilgninger, det er vel kanskje nok med denne bemyndigelse.

Men jeg vil påny advare mot den oppfatningen at man ved å kalle Stortinget sammen skulle vekke nervøsitet. Tvertimot. Det ble dessverre anført som et argument i 1939, men det var galt; tvertimot viste det seg at nervøsiteten kom fordi

Stortinget ikke ble kalt inn, og den nervøsitet var vel begrunnet. Naturligvis mener jeg ikke at man skal kalle inn Stortinget bare for å kalle det inn, men på den annen side skal man ikke søke å unngå det av frykt for at det vil skade oppfatningen i landet, tvertimot, det vil i en vanskelig situasjon bare tjene til å berolige.

Formannen: Jeg vil si et par ord om spørsmålet åpent eller hemmelig møte. Jeg tror vi skal overveie det ganske grundig, for det kan jo altså skape virkninger som vi ikke ønsker, her i vårt eget land.

Hambro: Ikke når *De* kommenterer det i Kringkastingen.

Formannen: Det er et annet hensyn som jeg også tror vi skal legge en viss vekt på, og det er hensynet til Sovjet-Samveldet. Etter min oppfatning uttalte vi oss vel kanskje litt vel sterkt i Sikkerhetsrådets møte, og hvis det nå altså her i landet skulle bli laget vesen av dette, er det spørsmål om hvordan vår østlige nabo vil oppfatte det. Men jeg er fullt oppmerksom på at her er kryssende hensyn: på den ene side må man unngå å skape noe som kan kalles panikk, og på den annen side må man nettopp berolige. Men jeg tenker meg at det kunne gjøres på den måte at man eventuelt vedtok en fullmakt som omhandlet militære ting, o.s.v. i et hemmelig møte, og at presidenten så, før Stortinget går fra hverandre, kunne finne en eller annen anledning – det er det ikke vanskelig å finne – til å si at situasjonen er alvorlig, og at Regjeringen har de nødvendige fullmakter. Vil man da henlede pressens oppmerksomhet på at dette er vedtatt, er den saken løst.

Statsråd Hauge: Jeg må si som formannen, at jeg kjenner meg ikke så sikker som f.eks. hr. Lavik på at det eneste saliggjørende er å ta denne fullmakten i et åpent møte. Jeg skulle tro at den alminnelige mann vil si at slike rimelige fullmakter har da vel Regjeringen på forhånd, så når de nå kommer med denne saken akkurat i denne situasjon, må det vel være noe ganske særskilt de trenger. Jeg forsto i dag at de av Regjeringens medlemmer som representerer den økonomiske side og forsyningene, var adskillig opptatt av hvilke reaksjoner man kunne få når det gjelder publikums kjøpelyst og hamstringstrang. Jeg vil slutte meg til det formannen sa; jeg tror at man gjør klokest i å ta et hemmelig møte. Men jeg innrømmer vekten av de argumenter som taler for å ta det i et åpent møte, og jeg vil nevne én ting som kanskje blir litt pussig ved hemmelig behandling. Vi vil på den måten forlenge en offentlig fullmakt i et hemmelig møte. Det er selvfølgelig ganske eiendommelig. Under normale forhold burde man fått en offentlig forlengelse av fullmakten som en rutinemessig sak. Svenskene har, som hr. Hegna nevnte, på sitt statsbudsjett en beredskapspost som står der år etter år; den finansierer noe slikt som 1 måneds eller 2 måneders mobilisering. Det er satt en økonomisk ramme på inntil 75 mill. kr. tror jeg, i denne fullmakten. Men den går igjen i det svenske statsbudsjett som en rutinemessig sak fra år til annet.

Når jeg foreslo det nye punkt 3, var det ikke minst fordi punktene 1 og 2 særlig gjelder militære tiltak, og det må jo være klart at punkt 3 skal dekke alle

virkelige beredskapstiltak både på det militære og det sivile område, inklusive forsyninger.

Til slutt bare en bemerkning til hr. Moseid om «det drastiske skritt å sammenkalle Stortinget». Jeg hadde ikke ment å si noe «upassende» i den sammenheng, og jeg vil gjerne illustrere det jeg siktet til ved følgende eksempel:

Vi kan meget vel komme i den situasjon om noen dager at vi f.eks. ønsker å bringe våre jagerskvadroner opp på full styrke. Det vil vi kunne gjøre ved å kalle inn la oss si 50 flyvere. Det kan vi gjøre relativt ubemerket. Vi kunne ønske å utruste noen flere fartøyer. Vi kan også greie det ved å innkalle et begrenset antall mann. Vi kan samtidig ha et ønske om å bevare den tilstand av relativ ro som vi har i dag. Det jeg mente å si var at hvis vi sammenkaller Stortinget, tror jeg det ville ha en mere drastisk virkning eller i all fall være av en mere oppsiktsvekkende karakter enn disse innkallelse av noen få militære mannskaper. Det var ikke mere enn det jeg ville si; jeg kan ellers tiltre de prinsipielle betraktninger hr. Moseid gjorde gjeldende om stortingsbehandlingen.

Kjøs: Jeg synes det er riktig å understreke at selv om vi ikke skulle komme til å sette i verk beredskapstrin 1 og 2, for ikke å tale om 3, er det allikevel en rekke arbeider som må utføres for å sette vår beredskap i stand så man kan sette i verk de forskjellige trin hvis situasjonen blir slik. Det er en hel del materiell av forskjellig art som må klargjøres, og det er suppleringer som må foretas som ellers kunne ha gått over et lengere tidsrom, men som nå vil måtte kunne foretas raskt. Dette gjør at Regjeringen er nødt til å ha de nødvendige fullmakter til å bruke de beløp som trenges til disse ting.

Med hensyn til selve fullmakten, om den skal gis i et åpent eller hemmelig møte, mener jeg at utgangspunktet må være at fullmakten må inneholde de ting som er nødvendige, og så får man da baketter se om den er slik at den kan legges frem i et åpent møte.

Strøm: Min første impuls var også at denne sak burde behandles i hemmelig møte, ihvertfall hvis man fikk noen endringer fra den tidligere fullmakt. Men hvis der kommer til et punkt 3, slik som statsministeren foreslår, betegner ikke det noen endring av det som forelå før, og da synes jeg det avgjørende for valg av hemmelig eller åpent møte må være den omstendighet at den tidligere fullmakt utløper imorgen. Kunne vi behandle den imorgen, ville det virke som en helt rutinemessig sak og en helt kurant affære å forlenge den. Hvis en ser det under den synsvinkel, tror jeg ikke at det vil virke oppskakende på noen måte.

Statsråd Gundersen: Det er kjedelig å komme med formelle bemerkninger igjen, men det ligger jo adskillig vekt på formen ved en slik fullmakt, så jeg føler meg forpliktet til å si et par ord til.

Nå har man altså imøtekommet de to innvendinger jeg gjorde forrige gang – det at fullmakten var begrenset til rent militære formål, og at man hadde denne bestemmelsen om innmelding til Stortinget innen en bestemt frist. Men nå reiser jeg

følgende spørsmål: Fullmakten har i de to første punktene bestemmelser om rent militære tiltak, og i punkt 3 har den en sekkebestemmelse som omfatter beredskapstiltak som ellers måtte være nødvendige. Den naturlige lesning av det vil kunne være at de to første punktene omhandler hva det kan gjøres på den militære sektor, og det siste punkt omhandler hva det kan gjøres ellers. Hvis man leser det slik, får fullmakten en begrensende virkning på de militære disposisjoner som det naturligvis ikke er meningen at den skal ha og som det ville være rent katastrofalt om den hadde, hvis situasjonen skulle gjøre det nødvendig med andre tiltak. Så skal den vedtas i den foreliggende form, må den sikkert kommenteres, så det er på det rene hva man legger i den.

Jeg ville foretrekke å få anledning til å overveie dette litt nøyere, slik at man er helt sikker på den formelle side av saken. – Jeg tror ikke det skal være vanskelig å skrive den slik at den dekker de oppfatninger som gjør seg gjeldende her – men husk på hvilken vekt man vil kunne legge på formuleringen i en slik ting, når noen tid er gått. Vi bør innrette oss slik at der ikke kan bli noen prosedyre om hva som står i den fullmakten.

Friis: Jeg er enig i at fullmakten blir gitt i åpent møte, men jeg tror som statsministeren og som også justisministeren nå sa at særdeles meget avhenger av formuleringen. Jeg vil derfor gjerne høre utkastet lest opp om igjen, det forekommer meg at siste passus der var formet på en slik måte at den kunne gi inntrykk av at situasjonen er farligere enn den er, og det kunne virke uheldig både innenrikspolitisk og utenrikspolitisk.

Formannen: «Den fullmakt Regjeringen fikk ved Stortingets vedtak av 10. desember 1948, forlenges inntil videre således:

Dersom det ansees nødvendig som sikkerhetsforanstaltning på grunn av den internasjonale situasjon, kan Kongen bestemme:

1. Militære avdelinger og militært personell som ellers skulle ha vært dimittert, kan fortsatt holdes inne.
2. Militære avdelinger og militært personell kan kalles inn til ekstraordinær beredskapstjeneste.
3. Beredskapstiltak ellers som situasjonen gjør nødvendige.»

Natvig Pedersen: I og med at jeg hører argumentene her og tenker over denne saken, blir det klart for meg at det viktigste punkt her må være at fullmakten blir helt klar og at den blir helt tilstrekkelig, og jeg tror vi ville begå en feil hvis vi av hensyn til den forsiktighet som vi må vise ved et vedtak i åpent møte, skulle formulere fullmakten slik at den senere viser seg ikke å være tilstrekkelig for behovet. Derfor synes jeg vi må legge hovedvekten på å gjøre fullmakten helt klar og helt tilstrekkelig. Vi må da ikke først og fremst tenke på en situasjon som kanskje går over og hvor vi ikke får bruk for fullmakten, men vi må tenke oss det alvorlige

tilfelle at Regjeringen får bruk for denne fullmakten. Er den da tilstrekkelig? Det blir hovedspørsmålet.

Av den grunn og også av den grunn formannen nevnte, at vi må tenke på virkningen av et slikt vedtak også utad, og hvordan det kan brukes utad, kommer jeg mer og mer bestemt til den oppfatning at det vil være riktig å vedta denne fullmakten i et hemmelig møte, hvor vi uten hensyn til forsiktighetshensyn overfor offentligheten kan formulere fullmakten slik som vi mener den egentlig bør være. Og da kan vi også tenke på den utvei som formannen nevnte, at man kan gi en erklæring fra presidentplassen om at Stortinget kjenner til at Regjeringen har de tilstrekkelige fullmakter.

Jeg vil bestemt tilrå at vi går frem på den måte, og gjør vedtaket i et hemmelig møte.

Hambro: Jeg er enig med justisministeren i at man må nøye overveie formen. Det er vi altfor mange til å gjøre nu, og jeg vil foreslå at de tilstedeværende medlemmer av Regjeringen overveier formuleringen og fremlegger den for presidentskapet imorgen tidlig, og så kan vi eventuelt ta et møte i komiteen hvis det finnes nødvendig.

Jeg vil si at for meg er det relativt underordnet om man gjør det i et hemmelig møte eller i et åpent møte eller om man tar det både i et hemmelig møte og et åpent møte, men jeg tror det er en feilvurdering å mene at det vil vekke mindre oppmerksomhet i folket om man gjør det i et lukket møte enn om man gjør det i et åpent. Jeg tror tvert imot. Og jeg tror at hvis noe vil sette tungene i bevegelse, er det at presidenten uttaler fra presidentstolen at Regjeringen har fått de fullmaktene som situasjonen krever, for det ville være så dystert og så mangetydig at det ville skape rykter. Men en fornyelse i en form noenlunde som den der var antydnet av statsministeren, er lite skikket til å vekke oppsikt, og den engstelse formannen har for at det skal vekke bekymring hos våre store østlige nabo, tror jeg ikke er berettiget når man fornyer en offentlig beslutning som var vedtatt for to år siden. Jeg tror det er bedre. Hvis man sier at Stortinget har gitt Regjeringen de bemyndigelser som er nødvendige, vil man gi russerne anledning til å spørre: Hva betyr det? Hva er det for slags fullmakter dere ikke vil offentliggjøre? – Jeg tror det ville komplisere mere.

Jeg vil foreslå at vi avbryter dette ordskifte nu og anmoder de tilstedeværende medlemmer av Regjeringen om å formulere et utkast som de er enige om, og komme frem til om de finner det bør vedtas i et lukket eller i et åpent møte, og at vi så ser på det. Vi har jo møter i Stortinget både imorgen ettermiddag og lørdag, så det er ingen vanskelighet med å bringe det frem i den form man enes om.

Formannen: Såvidt jeg forstår er der enighet om at vi skal fornye fullmakten så noenlunde på den måte statsministeren har foreslått. Jeg hadde også tenkt at Regjeringen inntil imorgen kunne se nærmere på den så den fikk den rette form.

Moseid: Jeg skal ikke oppta tiden med dette nå, jeg vil bare be om at man er oppmerksom på at når ikke Stortinget er oppløst, er det jo presidentskapet som innkaller det, og da har Regjeringen anledning til å konferere med presidentskapet når som helst – og en skal ikke være engstelige for å innkalle Stortinget hvis der er behov for det.

Lavik: Eg hadde berre hug til å seia nokre ord om ope møte eller løynd møte. Eg er viss om at folket veit kva som har hendt og at det vurderar det som har hendt og vurderar det nokså skarpt – og eg tenkjer ein heil del nokså korrekt. Og folket spør: Kva gjer Stortinget? Eg er viss om at der er tusenvis som spør. Og eg meiner at vi roar folket best på denne måten at vi kan gje det eit verdig svar i eit ope møte. Då vil folk kjenna seg rolege, dei vil ikkje verta nervøse, då veit dei at vi har tenkt igjennom saka og situasjonen og at vi er førebudde på visse eventualitetar.

Eg kan ikkje tru at det har så svært mykje å seja reint utanrikspolitisk. Er det nokon som trur at Sovjet er så einfeldig at det trur at vi ingen ting gjer? Det trur eg ikkje.

Statsråd Hauge: De kjenner oss nokså godt.

Lavik: Eg trur ikkje den utanrikspolitiske sida skulle vera så vanskeleg når det vert gjort på ein god måte, og indrepolitisk, når det gjeld å roa folket, er eg heilt trygg.

Johan Wiik: Det er sikkert riktig at folk vet hva som har hendt. Jeg synes allerede jeg har merket ganske tydelig en viss nervøs stemning over det.

Min oppfatning er at i spørsmålet om behandling i åpent eller lukket møte er det ikke bare hensynet til Sovjet som gjør seg gjeldende, men også hensynet til den innenrikspolitiske situasjon. Vi har et lite organ her i landet. De kan lese, de som er der også og de kan fortolke, og jeg er ikke sikker på om de ikke straks vil benytte seg av en fortolkning som i høy grad vil virke slik her i landet at der blir en nervøs stemning. Jeg vil si at debatten her har virket stikk motsatt på meg av det hr. Lavik sa. Jo lenger jeg har hørt på den, desto mer overbevist er jeg blitt om at det riktige vil være å behandle denne saken i et lukket møte.

Bratteli: Jeg skal bare ganske kort komme med min oppfatning uten å gi noen nærmere begrunnelse for den. Jeg har en følelse av at det riktige her ville være at en gjenga at Stortinget den og den dato vedtok en fullmakt, og så siterte den generelle delen av den som her skal gjentas, og så føyet til: «Da denne fullmakten utløper den 30. juni 1950, vedtar Stortinget ...» - og så følger den utformingen som en finner vil være tilfredsstillende for det kommende år. Gjør en det slik, og knytter det direkte til den fullmakten som har vært gjeldende hittil og som utløper imorgen, tror jeg det beste ville være at det ble vedtatt i et åpent møte. Jeg forutsetter da at en kan få vedtatt det uten noen debatt, som lett ville kunne skape misforståelser omkring det hele.

Formannen: Flere har ikke forlangt ordet. Jeg vil da foreslå at komiteen blir enig om følgende: At vi anmoder Regjeringen om å utarbeide forslag til en fullmakt, og at den forelegger forslaget for presidentskapet imorgen.

Med hensyn til spørsmålet om åpent eller lukket møte, tror jeg at det kanskje er en utvei i det hr. Bratteli foreslo, men jeg vet ikke om man skulle overlate det til Regjeringen og presidentskapet å bli enige om fremgangsmåten, eller om denne komite eventuelt skulle tre sammen igjen imorgen. Hvis man skulle velge den utvei som hr. Bratteli foreslår, blir det vel nødvendig at komiteen trer sammen og formelt avgir en innstilling.

Torp: Det synes jeg ville være rimelig.

Utheim: Jeg synes at komiteen bør samles imorgen formiddag.

Torp: Da kan vi avgjøre spørsmålet om åpent eller lukket møte, for da har vi jo utkastet og kan se hva fullmakten kommer til å inneholde.

Formannen: Det er stemning for at komiteen kommer sammen til et møte imorgen, og statsministeren ber om at det må bli satt til kl. 13. Jeg går ut fra at det er i orden.

Moseid: Kunne det ikke gjøres slik at de tilstedeværende medlemmer av Regjeringen og presidentskapet ser på dette allerede i kveld, så komiteen kunne komme sammen imorgen tidlig?

Hambro: Jeg tror det er riktig at man sover på det. Vi har sittet i kontinuerlige møter siden kl. 9 imorges, en del av oss, og da blir man, enten man selv er klar over det eller ei, mindre frisk i hjernen enn man burde være når man skal overveie et så vanskelig formelt spørsmål som dette.

Formannen: Dessuten er det vel en mere praktisk fremgangsmåte at justisministeren, som vel kanskje er den første som skal se på dette, utarbeider et utkast i fred og ro, som så går til Regjeringen og så til presidentskapet.

Sven Nielsen: Vi har i dette møte bare behandlet fullmakten til Regjeringen, men jeg trodde virkelig at vi før Stortinget går fra hverandre iallfall her i denne utvidede utenrikskomite kunne kommet litt nærmere inn på hvilke tiltak vi allerede nu må gjøre i den situasjon som er oppstått. Jeg føler meg slett ikke så forferdelig rolig, som som situasjonen er nu. Vi skal huske på at vi er i en annen stilling enn i 1939, da vi heller ikke tok det ganske rolig da det brøt ut krig, for hvis det nu blir krig, er vi automatisk med med en gang i henhold til vårt medlemskap i Atlanterhavspakten. Jeg synes det medfører meget som det er grunn til å komme litt

nærmere inn på, og ikke bare denne fullmakten som vi har snakket om i kveld. Men jeg er enig i at vi er møtetrette i dag.

Hambro: Vi er ikke automatisk med uten videre hvis det blir en krig.

Sven Nielsen: Uansett hvor på kloden den krig foregår – hvis det blir en virkelig verdenskrig, kommer vi med.

Statsråd Hauge: Det er jo bare ved et angrep på det nordatlantiske område at våre forpliktelser etter paktens blir utløst. Men man kan selvfølgelig legge til at om man får et oppgjør mellom Amerika og Sovjet-Samveldet, som begynner andre steder, vil det nordatlantiske område formentlig meget raskt bli trukket inn uten hensyn til hvor denne krigen måtte ha begynt.

Sven Nielsen: Det kan man være sikker på.

Hambro: Det er ihvertfall meget sannsynlig. Men hvis forsvarsministeren da i vårt møte i morgen ville gi noen opplysninger eller besvare konkrete spørsmål, ville det være betydningsfullt.

Statsråd Hauge: Jeg er på mange måter enig med representanten Sven Nielsen i at det kunne ha vært riktig og hensiktsmessig også for Regjeringen om komiteen hadde gitt seg inn på å *vurdere* de tiltak som vi har meldt inn at vi har gjort, og de vurderinger vi har lagt frem, som bl.a. har ledet til en hel rekke ting som vi *ikke* har gjort. Det ville sett fra vårt synspunkt utelukkende vært en god ting om komiteen ville gi uttrykk for sitt syn på det. Så forsåvidt er vi ikke kommet mer enn til innledningen, det kan jeg være enig i.

Når det gjelder spørsmålet om å møte imorgen, vil jeg gjerne få melde av at kl. 5 eller 6 imorgen tidlig var det meningen at jeg skulle fly til England, så det vil ikke bli så lett for meg å komme i møte.

Natvig Pedersen: Den siste opplysning forandret fullstendig situasjonen. Men jeg vil gjerne ha sagt at dette gjelder jo såpass viktige ting at det ikke kan være noen mening i, fordi om Stortinget går fra hverandre lørdag, at også den utvidede utenrikskomite absolutt skal behøve å reise hjem den dagen, hvis det er spørsmål som det ikke er full klarhet i mellom Regjeringen og denne komite.

Hambro: Jeg er helt enig i det. Men vi må vel imorgen kunne avgjøre om det vil være behov for å beramme et nytt møte til uken.

Sven Nielsen: Siden forsvarsministeren skal reise imorgen tidlig, vil det jo svekke betydningen av vårt møte kl. 13. Jeg vil si at en av de ting jeg hadde tenkt å ta opp, er vår stilling til Tysklandsbrigaden i den situasjon vi nu er kommet opp i. Jeg skal ikke komme inn på det i kveld, men jeg tror vi må se litt nærmere på det.

Statsråd Hauge: Jeg kommer tilbake lørdag.

Utenriksminister Lange: Jeg vil i tilslutning til hr. Natvig Pedersen si at jeg synes vi skulle ta sikte på at denne komite blir sammen litt inn i neste uke. Jeg kunne tenke meg at når forsvarsministeren kommer tilbake fra denne London-turen, vil han kunne gi opplysninger av stor betydning, og jeg tenker også på at det vel ikke er sikkert at vi til et møte imorgen eller selv til et møte lørdag ennå har noe resultat av de henvendelser våre ambassadører i London og Washington har gjort, det kommer litt an på hvor snart de slipper til. Men det er overveiende sannsynlig at vi vil kunne ha resultatet på mandag, og vi vil vel også mandag kunne ha tid til å drøfte de vurderinger som Regjeringen har lagt til grunn og til å få denne komites vurderinger til støtte for det vi bør gjøre.

Natvig Pedersen: Jeg vil bare legge til at hvis vi i løpet av morgendagen kommer til det resultat at der er andre spørsmål som der kan være behov for å drøfte mellom denne komite og Regjeringen, så må jo den utvidede utenrikskomite forberede seg på å møte på kort varsel i alle tilfelle.

Hambro: Da kan vi jo imorgen bestemme om man skal tre sammen mandag som utenriksministeren nevnte.

Statsråd Hauge: For meg står det slik at når man nå går nesten hver time på dagen og avventer en mere tydelig reaksjon fra Sovjet-Samveldet som vil være avgjørende i denne saken, ville det være rimelig om Regjeringen anmodet den utvidede utenrikskomite om å forbli i funksjon i all fall en ukes tid fremover. Det er nettopp når vi får Sovjet-Samveldets reaksjon at vi kan bli nødt til å handle raskt. Da ville det være usedvanlig fordelaktig å kunne gå rett hit ned.

Formannen: Vi står da fast ved at komiteen møtes imorgen kl. 13, og at vi da tar definitiv avgjørelse om hvordan vi videre skal forholde oss.

Møtet hevet kl. 22.

